

Samarqand Davlat Universiteti

Kattaqo'rg'on filiali Ijtimoiy ish yo'nalishi talabasi:

Ergasheva Durdona Kenjaboy qizi .

e-mail: . ergashevadurdona443@gmail.com

Ilmiy raxbar: Ibragimov Jahongir

Raqamli texnologiyalar va iqtisodiyot kafedrasi

o'qituvchisi,

Annotatsiya: *Ushbu maqolada oilaviy inqirozlar va ularning oilaning ruhiy ijtimoiy ,moliyaviy holatiga ta'siri haqida so'z yuritiladi. Oilaviy inqirozlarning sabablari va ularning bolalar tarbiyasi, oila a'zolarining ruhiy salomatligiga hamda ijtimoiy hayotiga salbiy oqibatlari tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *oilaviy inqirozlar ,oilaviy muammolar, ruhiy salomatlik, bolalar tarbiyasi, ijtimoiy ta'sir, moliyaviy qiyinchiliklar, ajralish oqibatlari, oilaviy nizolar, stress va xavotir, oilaviy maslahatlar.*

Family crises and their social consequences

Abstract: *This article discusses family crises and their impact on the psychological, social, and financial state of the family. The causes of family crises and their negative consequences on child rearing, the mental health, and social life of family members are analyzed.*

Keywords: *family crises, family problems, mental health, child rearing, social impact, financial difficulties, consequences of divorce, family conflicts, stress and anxiety, family counseling.*

Oila — nikoh yoki tug'ishganlikka asoslangan kichik guruh. Uning a'zolari ro'zg'orining birligi, o'zaro yordami va ma'naviy mas'uliyati bilan bir-biriga bog'langan. Oilaning eng muhim ijtimoiy vazifalari — inson zotini davom ettirishdan, bolalarni tarbiyalashda, oila a'zolarining turmush sharoitini va bo'sh vaqtini samarali uyushtirishdan iboratdir. Oilaviy munosabatlar nisbatan

Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi

---

mustaqil hodisa sanalsa-da, jamiyatdagi mavjud ijtimoiy, iqtisodiy, mafkuraviy munosabatlar bilan belgilanadi va ular ta'sirida o'zgarib boradi. Shunga muvofiq, har bir jamiyat o'zgarib mos oila tipini, oilaviy munosabatlarni o'rnatadi.¹

Oila insonlarni birlashtirib turuvchi eng kichik ijtimoiy birlik bo'lib, uning tinchligi, ravnaqi va barqarorligi jamiyat tinchligi va barqarorligi hisoblanadi. Yana olim J.Santayana oilaga ta'rif bera turib, "Oila tabiatning shoh asarlaridan biridir", deydi. Oiladagi nizolar - bu juftlarni psixologga davolanishning eng keng tarqalgan sababi. Oiladagi nizolarni hal qilish usullari asosan jamiyatning muayyan hujayrasi doirasida qanday janjal yuzaga kelganiga bog'liq. Ota-ona munosabatlari va nikoh tushunchalari bolalarda bo'lgan oiladagi nizolar juda salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ikki kishining fikrlari yoki istaklari bilan to'qnashganda, natijada ular umumiy yo'nalishni topishni istashganida, oiladagi nizolarni tabiiy jarayon deb biladi. Hatto janjal paytida janjallar er-xotinning birligini anglatadi, deyish mumkin.

Har bir oila turli qiyinchiliklarga duch kelishi tabiiydir. Ammo ba'zi holatlarda bu qiyinchiliklar yanada chuqurroq muammolarga olib keladi, bu esa oilaviy inqiroz deb ataladi. Oilaviy inqirozlar turli shakllarda namoyon bo'lishi mumkin: moliyaviy muammolar, sog'liq bilan bog'liq muammolar, o'zaro munosabatlarda keskinlik yoki ajralish xavfi kabi. Oilaviy inqirozlar ko'pincha stress va xavotirni kuchaytiradi. Agar oila a'zolari o'z muammolarini hal qila olmasa, ular doimiy ravishda stress ostida yashashlari mumkin, bu esa ularning ruhiy salomatligiga jiddiy zarar yetkazadi. O'z vaqtida yechimini topmagan ruhiy muammolar depressiya, asabiylashish, o'ziga bo'lgan ishonchni yo'qotish kabi oqibatlariga olib kelishi mumkin. Bu holatlar nafaqat inqirozga duch kelgan insonning, balki uning atrofidagi yaqinlarining ham hayot sifati va ruhiy salomatligini pasaytiradi. Bundan tashqari oilaviy inqirozlar bolalar hayotiga ham salbiy ta'sir ko'rsatmay qolmaydi. Oilaviy notinchlik va kelishmovchiliklar bolalarda xavotir va stressni oshiradi, bu esa ularning psixologik rivojlanishiga salbiy ta'sir qiladi. Oilada o'zaro tushunmovchilik va nizolar bolalarda o'ziga ishonchsizlik, qo'rquv va tushkunlik hislarini kuchaytiradi. O'z navbatida, bu holat

---

¹ Wikipediya
www.tadqiqotlar.uz

bolalarning ijtimoiy rivojlanishiga, o'qishdagi muvaffaqiyatlariga va kelajakda oila qurish masalasidagi qarashlariga ham ta'sir ko'rsatishi mumkin. Oilaviy muammolar tufayli insonlar yaqinlari va do'stlari bilan aloqa qilishdan cheklanishi, ijtimoiy izolyatsiyaga tushib qolishi mumkin. Bu holat, ayniqsa, uzoq davom etsa, odamlar o'zini yolg'iz his qilishi, ruhiy tushkunlik va xavotir bilan yashashiga sabab bo'ladi. Bundan tashqari, oilaviy inqirozlar ish joyida ham faoliyat samaradorligini pasaytiradi, chunki inson doimiy stress ostida ishlashga qiynaladi. Oilaviy kelishmovchilik yoki ajralish jarayonlari ko'pincha moliyaviy majburiyatlarni oshiradi. Bunda har ikkala tomon ham moliyaviy qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Bu holat uzoq davom etsa, oilaning umumiy moliyaviy holati yomonlashib, bolalar va boshqa oila a'zolarining hayot sifati pasayadi. Ba'zi oilalar oilaviy inqirozlarni hal qila olmay, ajralish yo'lga o'tadi. Ajralish jarayonlari ham kuchli ruhiy zo'riqishga sabab bo'ladi va odam o'zini yolg'iz his qilishi mumkin. Bu yolg'izlik holati insonning ruhiy salomatligiga ta'sir etadi, bu esa qayta yangi munosabatlarga kirishish yoki hayotini ijobiy tomonga o'zgartirish imkoniyatlarini cheklaydi.²

Oilaviy inqirozlarga sabab bo'luvchi asosiy sabablar:

- ❖ Muloqaot yetishmasligi
- ❖ Moliyaviy muammolar
- ❖ Ishonchning yo'qligi
- ❖ Tushunmovchilik va turlicha qarashlar
- ❖ Stress va bosimlar
- ❖ Psixologik va hissiy qo'llab-quvvatlashning yetishmasligi
- ❖ Shaxsiy rivojlanish va o'zgarishlar

Oilaviy muammolar ayrim hollarda jinoyatchilik va ijtimoiy nizolarni kuchaytirishi mumkin. Masalan, inqirozli muhitda o'sgan bolalar va yoshlar o'z muammolarini noto'g'ri yo'llar bilan hal qilishga urinishi mumkin. Bu esa yoshlar orasida jinoyatchilikning ortishiga olib keladi. Shuningdek, oilaviy inqiroz natijasida kelib chiqqan moliyaviy qiyinchiliklar yoki ruhiy zo'riqish o'g'irlik,

---

² Muhammad Isoqov . Oilaviy hayot psixalogiyasi.
www.tadqiqotlar.uz

giyohvandlik va boshqa jinoyat turlariga sabab bo'lishi mumkin. Oilaviy inqirozlar tufayli yordamga muhtoj oilalar soni ortadi. Bu esa davlat va jamoat tashkilotlari tomonidan ko'proq ijtimoiy yordam ko'rsatilishini talab qiladi. Ko'plab davlatlarda inqirozli oilalarga yordam berish uchun maxsus dasturlar ishlab chiqilgan, lekin bunday talab oshgani sayin byudjetga va resurslarga bo'lgan talab ham ortadi. Bu holat ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimining samaradorligiga ta'sir ko'rsatib, resurslarning yetishmasligiga olib kelishi mumkin.

Xulosa o'rnida shuni aytish kerakki Oilaviy inqirozlarning salbiy oqibatlari ko'plab insonlarning hayotiga ta'sir qilishi mumkin. Inqirozlarni vaqtida yechish va ularni chuqurlashib ketishining oldini olish uchun oila a'zolari o'zaro muloqot qilish, tushunish va sabr-toqat ko'rsatishi kerak. Shu bilan birga, psixologik yordam olish va mutaxassislar bilan maslahatlashish ham juda foydali bo'lishi mumkin. Sog'lom va mustahkam oila – nafaqat uning a'zolari uchun, balki jamiyat uchun ham muhim qadriyatdir.³

Foydalanilgan adabiyotlar:

D. Levinson. “Madaniyatlararo nuqtai nazardan oiladagi zo'ravonlik”. Newbury Park, Kaliforniya: Sage. (1989)

2. H. Makkubbin, S. Figli, “Stress va oila: Normativ o'tishlar bilan kurashish”. Nyu-York: Bruner / Mazel. (1983).

3. PULATOV SH.N. XIX asr oxiri - XX asr boshlarida Hindistondagi ijtimoiysiyosiy vaziyat. Academic Research In Educational Sciences. Volume 1. 2020 468-474 P.

4. Po'latov, Sh.N., Rabindranat Tagorning Hindiston ilm-ma'rifatga qo'shgan xissasi.// “SCIENCE AND EDUCATION” Scientific journal Volume 1, Special issue 2020 136-144 P.

5. Muhammad Isoqov -Oilaviy hayot psixalogiyasi o'quv-qo'llanma darslik . Toshkent 2012-yil

/

---

³. H. Makkubbin, S. Figli, “Stress va oila: Normativ o'tishlar bilan kurashish”. Nyu-York: Bruner / Mazel. (1983).